

TONKE DRAGT

*Torenhoog en
mijlen breed*

EEN TOEKOMSTROMAN

LEOPOLD/AMSTERDAM

PROLOOG

Toen Edu elf jaar was, kocht hij op de rommelmarkt een oude robot, die hij Bob noemde. Bob was niet alleen oud, maar ook eigenaardig; hij kon bijvoorbeeld gedichten opzeggen...

‘Weet je niets van planeten?’

‘O Venus, held’re star...’ begon de robot. ‘O Venus Venus Venus... Pardon,’ sprak hij toen beleefd. ‘Dat herhalen doet Bob wel meer... Ouderdomsverschijnsel.’

Edu zette hem weer in de vrijloop.

‘Sommige van Bobs elektronenstromen lopen niet meer zo best,’ ging de robot voort. ‘Daarom is het hier en daar mis met zijn geheugen. Kun jij, Edu, Bob repareren?’

‘Ik zal mijn best doen,’ zei Edu. ‘Je moet m’n huiswerk maken, zie je. Maar het is ook leuk om zomaar wat te praten. Ga door!’

Bob zoemde nadenkend en zei toen:

‘Waar wouden zijn, als vuur zo heet,
torenhoog en mijlen breed...’

Hij brak af.

Edu ging met een schok rechtop zitten. ‘Wat is dat?’ vroeg hij. ‘Waar? Waar zijn die wouden?’

‘Als vuur zo heet,’ sprak de robot. ‘Dat is een gedicht. Bobs maker vertaalde het uit de Engelse taal. Maar Bob is de rest vergeten.’

‘Jammer,’ zei Edu peinzend. ‘Het zal wel op een andere planeet zijn. Er zijn geen wouden meer op Aarde...’

(Uit: *De Robot van de Rommelmarkt* door Tonke Dragt)

Bericht van Tonke Dragt aan de lezers
van dit boek in 2010

‘Op Aarde zijn geen wouden meer... het zal wel op een andere planeet zijn,’ zegt de jongen Edu tegen zijn robot.

Op welke planeet dan? Toen ik dit boek schreef, meer dan veertig jaar geleden, kon dat in ons zonnestelsel geen andere zijn dan *Venus*, even groot als de Aarde en dichterbij de zon, dus warmer dan onze wereld. Zowel Morgen- als Avondster genoemd, al is ze geen ster maar een planeet, stralender dan welke ster dan ook. Altijd door wolken omhuld, die het licht van de zon weerkaatsen en haar zo heel helder stralend maken.

Die wolken maken ook dat Venus sinds mensenheugenis een geheimzinnige wereld is geweest. Tot voor heel kort kon niemand weten wat er onder dat wolkendek verborgen was. Misschien waren het *regenwolken*; wie weet was het een wereld van rivieren en zeeën, met land dat leek op de warme, vochtige streken bij ons rond de evenaar, met regenwouden, weelderig en nat.

Maar dat is niet waar! Veel lezers van nu zullen dat weten: wouden op Venus kon je fantaseren tot in de eerste helft van de vorige eeuw en nog een beetje erna... Vandaag de dag is bekend dat er op Venus geen leven mogelijk is; het is er veel te heet, de atmosfeer kun je giftig noemen.

Dat weet ik best, en al sinds langer dan gisteren: hoe mooi onze zusterplaneet er ook uitziet, onder de wolken zul je geen zeeën of wouden vinden. Net zo min als op de planeet Mars de beroemde *kanalen* te vinden zijn, die door intelligente *Aliens* zouden zijn aangelegd...

Voor zover bekend is de Aarde de enige planeet in ons zonnestelsel waar *leven* te vinden is. Er is nog een beetje hoop voor enkele manen van de grote buitenplaneten, maar zo ver van de zon kan dat nooit lijken op ons aardse leven... nogmaals: geen wouden dus buiten onze thuiswereld.

Dit boek verscheen voor het eerst in 1969; in hetzelfde jaar zetten mensen de eerste voetstappen op onze maan. Het tijdperk van de Ruimtevaart was volop aan de gang, met daarbij niet te vergeten de Amerikaans/Russische *Spacerace*. Ook de planeten Mars en Venus leken niet onbereikbaar meer, al is het tot op heden alleen bij onbemande verkenningstreks reizen gebleven.

Wat Venus betreft: *zo heet als vuur...* ja, zeker! Leven daar, al of niet met wouden, leek eerst nog best mogelijk, maar in de tweede helft van de twintigste eeuw begon men daar meer en meer aan te twijfelen. Wetenschap en techniek bloeiden, veel werd er ontdekt. Zowel de Russen als de Amerikanen stuurden in de jaren zestig sondes naar onze mysterieuze zusterplaneet, maar die bezweken alle door de extreme atmosferische druk, of ze sloegen te pletter. Pas in 1970-'71 maakten de Russische *Venera's* zachte landingen. En die seinden berichten naar de Aarde die wezen op een onleefbare, giftige atmosfeer van hoofdzakelijk zwavelzuur, en een barse, verzengend hete wereld. Het deed denken aan een op hol geslagen broeikas-effect.

Ik volgde toentertijd die berichten natuurlijk met spanning. Maar nog steeds wist niemand wat er onder het verstikkende, neerdrukkende wolkendeek te zien was. Tot in 1975. Wie nog steeds, tegen beter weten in, op *wouden* durfde hopen, moest echt afscheid nemen van die mooie droom. De *Venera's* 9 en 10 zonden toen ook nog *foto's* naar de Aarde, met details van Venus' oppervlak. Eindelijk wist men het zeker: op de tweede planeet van de zon is geen leven mogelijk. En daarmee uit.

Opmerkelijk is dat deze harde wetenschappelijke conclusies geen of weinig indruk hebben gemaakt op de lezers en beoordelaars van dit boek, dat in 1971 zelfs werd bekroond met de Nienke van Hichtumprijs. Ook toen de Duitse vertaling jaren later een prijs kreeg, werd er daarbij niet gezeurd over het feit dat de beschrijvingen van Venus sterk afweken van de werkelijkheid.

Of is het juist niet opmerkelijk? Ik hoop het! Waarschijnlijk hebben de meeste lezers begrepen dat het in dit boek niet in de eerste plaats gaat om meetbare realiteit. Science fiction? Inderdaad! Maar door de opmars van de wetenschap wat meer *fiction* geworden dan *science*, misschien meer fantasie dan realiteit. Ik zet er ‘misschien’ bij, want sommige dingen die vandaag op fantasie lijken, kunnen morgen realistisch blijken te zijn. Dat geldt ook voor dit boek.

Planeet Venus is heet als de hel en vijandig aan alle leven. *Mijn* planeet Venus, Edu’s Venus, dicht begroeid en nat, bestaat evengoed, al is het op een andere wijze. Daar hoeft niets aan veranderd te worden.

*Waar wouden zijn als vuur zo heet,
torenhoog en mijlen breed...*

Die regels uit een gedicht van Robert Louis Stevenson had ik uit het Engels vertaald lang voordat ik aan dit boek begon. Ze fascineerden mij omdat ze me aan tropische wouden herinnerden. Ik dacht in het kille Nederland vaak met verlangen aan de bossen in Indië, het land van mijn jeugd. Op een andere planeet zouden ze misschien niet zo groen zijn; ze konden ook oranje zijn, en roze en goud. Vlammende wouden moesten het wezen, prachtig, aantrekkelijk, en ook gevaarlijk...

Veel fantasieën zijn voortgekomen en gegroeid uit de werkelijkheid. En ook toen al, in de twintigste eeuw, maakten veel mensen zich zorgen over de tropische regenwouden die op allerlei manieren werden bedreigd. *Op Aarde zijn geen wouden meer...* wat dat betreft is dit boek – helaas – nog steeds actueel.

‘Maak het in alle opzichten actueel,’ zei iemand eens tegen mij. ‘Bij de volgende druk moet je Venus vervangen door een andere planeet waar men niets of nog heel weinig van weet; planeten genoeg buiten ons zonnestelsel. Daar kun je wouden laten groeien zonder de wetenschap geweld aan te doen en zo je boek geloofwaardiger maken.’

Niet zo'n slim voorstel als je misschien even hebt gedacht! Ook fantasieën moeten logisch zijn. Mijn verhaal speelt zich af in een niet al te verre toekomst, met mogelijkheid tot reizen naar planeten in ons eigen zonnestelsel. En in ons eigen zonnestelsel moest ik dus blijven. De techniek kon nog niet toereikend zijn voor reizen erbuiten, lichtjaren ver. Mijn Venus bleef dus zo als ik me van het begin af had voorgesteld.

Heimwee naar het Indische bos, bezorgdheid voor de bedreigde wouden op de hele wereld... die thema's zijn in dit boek zeker te vinden. Het gaat echter over veel meer dan dat. Hoe, vroeg ik me af, zal in mijn toekomstfantasie de relatie geworden zijn tussen mens en natuur? Zullen de mensen niet erg vervreemd zijn geraakt van alles wat groeit? Hoe reageren ontdekkingsreizigers op de wilde woeste wouden van een andere planeet? Zullen ze die behalve als hoogst bijzonder en totaal onbekend ook als griezelig ervaren, als angstaanjagend en afschrikwekkend, zelfs als levensbedreigend en dus misschien verboden...?

Maar bovenal wilde ik het verhaal vertellen van Edu, die zo graag een *ware* planeetonderzoeker wil zijn, wiens verlangen naar de prachtige, onaardse wouden door bijna niemand wordt begrepen. Om in het woud te kunnen wandelen zal hij misschien gebod en verbod moeten overtreden. Een ontdekkingsreis dus; niet alleen naar die nieuwe planeet maar ook naar de wereld in zichzelf. En wie zich openstelt voor het nieuwe kan wel eens iets heel anders tegenkomen en beleven dan was verwacht. Ook ik als schrijfster werd soms verrast en kwam, met Edu, voor niet zomaar te beantwoorden vragen te staan. Spannend! Wat verzonnen was ging opeens een eigen leven leiden, met onvermoede mogelijkheden en vergezichten. Niet alleen de wouden bleken torenhoog en mijlen breed te zijn...

Laat ik daarmee eindigen en meteen weer beginnen.

Er zijn wouden op Venus. Ze wachten.

Tonke Dragt, 2010

EERSTE DEEL

De Koepel

I

‘Ruimteschip Morgenster roept Hoofdkwartier op Venus. Ruimteschip Morgenster roept Hoofdkwartier op Venus...’

Edu zat in de kleine ruimtesloep, met riemen vast aan de stoel waar hij precies in paste. Voor hem glinsterden de wijzerplaten, knipperden bleekgroene lampjes aan en uit, aan en uit – het enige licht in het donker. Naast hem zat Mick, in net zo’n stoel, zwijgend als hij, luisterend.

De koele, bekende stem dichtbij: ‘Ruimteschip Morgenster roept Hoofdkwartier op Venus. Over.’

Een andere stem, veel zwakker, moeilijker te verstaan: ‘Hier Hoofdkwartier op Venus. Wij horen u. Over.’

Edu deed even zijn ogen dicht. In gedachten zag hij ruimteschip Morgenster, nu niet als het schitterend vaartuig waar hij de maandenlange reis van Aarde in had gemaakt, maar als een nietige stip, een miniatuurmaan, die op dit ogenblik een baan beschreef om de lichtende planeet waar ze naar was genoemd: Venus.

‘De aflossing van de wacht...’ sprak de stem dichtbij. Edu deed zijn ogen weer open. Bijna was het zo ver! Dan zouden Mick en hij in deze ruimtesloep het moederschip verlaten, als eerste van de vijf sloepen met planeetonderzoekers. Daarna zouden onbemande sloepen volgen, met nieuw materiaal voor Hoofdkwartier.

Radio Venus antwoordde het ruimteschip: ‘Hoofdkwartier is gereed voor ontvangst van Onderzoekers Elf tot en met Twintig. Onderzoekers Een tot en met Tien zijn hier klaar voor de terugreis...’

’t Is toch wel mooi voor elkaar, dacht Edu. Wij komen, zij gaan. Jammer alleen dat we elkaar nu niet zullen ontmoeten...

Hoofdkwartier en ruimteschip wisselden de laatste technische gegevens.

‘Geen verdere bijzonderheden,’ zei radio Venus. ‘Alles in de atmosfeer is naar wens.’

Toen klonk helder de stem in zijn oor: ‘Ruimtesloepen met planeetonderzoekers, attentie! Ruimtesloep A: Planeetonderzoekers Elf en Twaalf.’

Edu antwoordde: ‘Onderzoekers Elf en Twaalf zijn gereed in sloep A.’ Hij hoorde zichzelf praten alsof het een ander was – heel kalm, niets te merken van de ongeduldige spanning die hij voelde. Mick naast hem bromde iets; ze keken elkander een ogenblik in de ogen, het enige wat ze van elkaars gehelmde gezicht konden zien.

‘Morgenster tot Venus. Ruimtesloep A verlaat het moederschip in precies dertig seconden na nu...’

De teller begon te tikken.

‘Planeetonderzoekers Elf en Twaalf. Nog vijftien seconden... Behouden aankomst!’

Toen schoot de kleine ruimtesloep naar buiten, het licht in, verliet het moederschip, gebouwd door mensen op Aarde, miljoenen kilometers ver... De afstand tot Venus was nog maar gering; binnen een half uur zouden ze er zijn, al leek de stem die tot hen sprak nog uit een andere wereld te komen.

‘Hoofdkwartier op Venus roept ruimtesloep A.’

Was dat boven hem of beneden hem? Edu had even moeite te bedenken wat boven was en wat onder – een gevoel dat hem welbekend was en dat gauw over zou gaan.

‘Hoofdkwartier op Venus roept ruimtesloep A. Over.’

Hij antwoordde: ‘Hier ruimtesloep A met onderzoekers Elf en Twaalf. Onderzoeker Elf spreekt. Over.’

‘Is alles naar wens?’

Edu’s blik gleed over de knoppen en wijzerplaten. ‘Alles is prima.’

‘Goed zo,’ sprak de stem van Venus. ‘Onderzoekers Elf en Twaalf in ruimtesloep A, blijf contact houden...’

‘Het moederschip,’ zei Mick, ‘kijk het eens glinsteren.’ Hij staarde in de achteruitkijkspiegel.

Edu begreep hem. Mick nam afscheid van het laatste stukje van de Aarde, van thuis.

Vaarwel, ruimteschip Morgenster. En goede reis terug, straks, naar de Aarde.

‘Behouden aankomst wensten ze ons,’ zei Mick. ‘Ze bedoelen daar toch zeker ook een goed verblijf mee. Behouden aankomst op Venus, de Gevaarlijke Planeet.’

Gevaarlijke Planeet, dacht Edu. Ik zou Venus anders willen noemen...

‘Dadelijk komt ruimtesloep B,’ zei Mick; ‘drie minuten na ons, met Arno en Iman.’

Radio Venus sprak: ‘Hoofdkwartier tot ruimtesloep A. U nadert onze dampkring. Afremming instellen op mijn teken. Over.’

‘Ruimtesloep A wacht op uw teken...’

‘Sloep A, afremming instellen op tien seconden na nu.’

De teller tikte. TIEN... NEGEN... ACHT... *En nu, dacht Edu, laten we de ontzagwekkende, maar ook hartverkillende ruimte achter ons... DRIE... TWEE... EEN... duiken omlaag, de atmosfeer van Venus in.*

‘Ze moesten nu eindelijk eens ophouden Venus de heldere ster te noemen,’ zei Mick. ‘Wolken en damp; ik zie niks meer.’

Lichtende wolken, dacht Edu. Hij controleerde de wijzerplaten. ‘Mick, let je op de evenwichtselementen?’

‘Alles is in orde,’ zei Mick.

Hoofdkwartier riep weer: ‘Onderzoeker Elf in sloep A; automatische besturing laatste etappe instellen...’

De laatste etappe... witte mist overal... nu wordt ze grijs...

‘Onderzoeker Elf tot Hoofdkwartier, de automatische besturing is in werking...’ *Maar nu wordt de mist weer beweeglijk... scheurt vaneen...*

Plotseling waren er zonnestrallen, nu eens onverdraaglijk fel, dan weer zacht glinsterend door een waas van regendruppels.

‘Hemelse ruimte!’ riep Mick.

Er verschenen tientallen regenbogen, als sierlijke bruggen tussen de grillige, grauwe wolken.

‘Zoiets heb ik nog nooit gezien,’ zei Mick. ‘Ik krijg er pijn van in mijn ogen.’

‘Doe ze dan dicht!’ zei Edu. ‘Maar straks, onder de Koepel, zie je zulke taferelen niet meer.’

‘Het is wel iets bijzonders,’ gaf Mick toe. ‘Al die spectra, dat gespikkel van kleuren. Alleen zijn mensenogen daar niet voor gemaakt.’

De wolken trokken weer naar elkaar toe, maar het bleef even licht als op een heldere aardse dag met blikkerende zon.

Hoofdkwartier vroeg weer hun aandacht: de automatische besturing moest een fractie worden bijgesteld. De stem was veel duidelijker nu; en terwijl Edu luisterde en de aanwijzingen opvolgde, gingen zijn gedachten terug naar andere keren dat hij in een luchtschip boven een vreemde planeet vloog.

‘Wij roepen u weer voor de landing,’ besloot Hoofdkwartier.

‘Nou, het zit er bijna op,’ zei Mick.

‘Ja, nog een kwartier, en dan zullen we landen naast de Koepel.’

‘En dan zullen we een jaar lang op Venus wonen.’

‘Drie Venusdagen,’ zei Edu, ‘drie Venusnachten.’

‘Ik vraag me af wat hier beter is, de dag of de nacht.’

‘Ach,’ zei Edu, ‘als je eenmaal onder de Koepel bent, zul je soms vergeten dat die op Venus staat.’

‘Ja, jij weet hoe het daar is; ik moet het eerst nog zien. Pech voor jou, zeg, dat je voor de tweede keer op Venus bent gestationeerd.’

‘Pech?’ zei Edu. ‘Het is precies wat ik wil. Ik heb er zelf om gevraagd.’

‘Wat zeg je?’ Micks stem klonk nog verbaasder dan Edu had verwacht. ‘Heb je gevraagd om op Venus te worden gestationeerd? Voor de tweede keer nog wel? Waarom?’

‘Juist daarom,’ antwoordde Edu droogjes. ‘Ik wist waar ik om vroeg.’

‘Je bent gek,’ zei Mick. ‘Ik heb nog nooit gehoord dat iemand op eigen verzoek, voor zijn plezier naar Venus gaat.’

Nee, jou kan ik het niet uitleggen, dacht Edu. Ook deze collega was al vol vooroordelen. Maar dat kon nog veranderen, misschien... Hij zei: 'Er is heus wel wat goeds van Venus te zeggen, Mick.'

'Dat is het juist,' zei Mick. 'Op Venus is er te veel van het goede. Te veel water, te veel lucht...'

De mist werd weer minder dicht, het licht scheller.

Mick vloekte zacht. 'Zie je wel wat ik bedoel! Te veel van het goede. Venus is te dicht bij de zon. Geef mij Mars maar.'

Mars is dor en koud, dacht Edu. *Er zijn veel nederzettingen van mensen, dat is waar. Maar wandelen moet je door woestijnen. En alles lijkt oud, oud...*

'Of de maan,' vervolgde Mick. 'De aardse kant van de maan is bijna één grote, prachtige stad.'

Een stad! dacht Edu. *Dan kun je net zo goed op Aarde blijven.* Maar hij zei niets, bleef gespannen naar buiten kijken. De ruimtesloep was aan het dalen. *Kijk toch eens, Mick; er vallen gaten in de mistbanken onder ons.*

Hij hoorde Mick zachtjes fluiten, een bekende deun: 'O Lunastad, o Lunastad, de Metropool der Maan...'

Kijk toch eens!

Mick hield plotseling op met fluiten; hij keek inderdaad.

'We hebben geluk,' zei Edu. 'Het is een prachtige dag.' *Wat een vreugde is het, Venus weer te zien!*

Golvende zeeën – of waren het heuvels? De kleuren, schitterend als edelstenen, werden telkens getemperd door flarden van nevel. De lucht om hen heen was als een zee, met wolken als beweeglijke vissen. Onder hen leek alles ook te bewegen – eilanden en stromen, waaiende wildernissen tot in wazige verten.

'Nou nou!' zei Mick. 'Het is wel heel anders dan de Aarde...'

Ik wou dat je je mond hield, dacht Edu. Voelde Mick nu niets van de betovering die uitging van de landschappen waar ze overheen vlogen? Of voelde hij het maar al te goed en probeerde hij eroverheen te praten – alles met aardse maatstaven metend, alles bekijkend met aardse ogen?

Toch kon Edu zelf ook niet nalaten aan de Aarde te denken. *Dáár hoor ik thuis, hier ben ik vreemd. Maar op Aarde zijn geen wouden meer.*

Mick was nog steeds aan het woord, maar Edu luisterde nauwelijks; hij keek, keek...

Daar zijn ze!

2

Ze gloeiden op als vlammen, een vuur met rook van regenwolken. Hiervoor was hij naar Venus gekomen...

*Waar wouden zijn, als vuur zo heet,
torenhoog en mijlen breed...*

Toen hij nog een jongen was had hij een tweedehands robot gehad, die gedichten op kon zeggen. De robot was allang tot roest vergaan, en daarna hadden vele andere robots hem geholpen bij zijn studie voor planeetonderzoeker. Maar die dichtregels was hij nooit vergeten.

Mick zweeg abrupt. Even later zei hij zacht: 'Dat daar... zijn dat... zijn ze dat nu?'

Het waren geen vlammen, maar bomen. Ze waren wel heet – gloeiend warm en kletsnat –, de weelderige bossen die overal groeiden op deze planeet. Volgens de geleerden waren zij de kern van al het gevaar op Venus.

'Ja, Mick,' zei Edu, 'dat zijn nu de Wouden.'

'Het lijkt wel of ze in brand staan.'

*Vlogen we nu maar langzamer! Nee, we komen er niet dichterbij...
Daar zijn er nog meer... Ze laaien op, en verdwijnen weer in mist.*

'De Wouden van Venus,' zei Mick. 'Ik heb er veel van gehoord.' Hij draaide zijn hoofd naar Edu toe.

'Wát heb je gehoord?'

'Hoe gevaarlijk ze zijn, hoeveel wrakken van ruimteschepen

ze hebben verzwolgen...' Mick leek even te aarzelen voor hij verderging. 'En ook andere dingen. Verschrikkingen,' voegde hij er fluisterend aan toe.

'Er wordt zoveel beweerd van de Wouden!' zei Edu. 'Sprookjes die de mensen op Aarde elkaar vertellen.' Hij richtte zijn aandacht weer op wat hij buiten zag. 'Geloof me, Mick, niemand weet er het ware van.'

'Ook niet hier,' vroeg Mick, 'op Venus zelf?'

'Ook niet hier, op Venus zelf.'

'Daar zie ik weer zo'n woud,' zei Mick.

Ze waren nog lager gekomen. Edu herkende de uitlopers van het bosgebied ten oosten van Hoofdkwartier.

'Nu gaan we ervandaan,' zei Mick.

'We vliegen er met een bocht omheen,' zei Edu. 'We naderen de Koepel. Toch zul je ze nog vaak genoeg zien, Mick.' *Maar alleen uit de verte, dacht hij, alleen uit de verte.*

Hoofdkwartier sprak; een diepe sonore mannenstem zei opgewekt: 'Welkom op Venus, planeetonderzoekers Elf en Twaalf... Hoofdkwartier tot ruimtesloep A,' liet hij erop volgen. 'Wij laten u landen over drieënhalve minuut. Bent u gereed? Over.'

Edu antwoordde bevestigend, en tegelijkertijd dacht hij: *Een bekende stem, waar heb ik die eerder gehoord... Op Mars?* Hij verdiepte zich er niet verder in. Mick en hij moesten de instrumenten in het oog houden, en ook naar buiten kijken natuurlijk, om uit te zien naar de Koepel, waaronder een jaar lang hun tehuis zou zijn.

'Het regent,' zei Mick.

Het regende op Venus vaker wel dan niet.

'En daar is de Koepel!'

Wat een klein, fragiel en wonderlijk ding in dit gebied van bewegende bergen, van woeste wateren en wildernis.

Ze daalden snel.

Wat een prachtig bouwwerk eigenlijk, die koepel, een veilige woonplaats door mensenhanden gewrocht in een uitgestrekte vijandige wereld.